

НАЦИОНАЛНО КАРТОГРАФИРАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – ЧАСТ 1

ИЗСЛЕДВАНИЯ

Глобално гражданско
образование
в учебните програми

Ива Бонева, СНЦ“АРГИ“

Септември 2024 - май 2025

Global
Education
Time

From school curricula
to youth actions
for sustainable development

globaleducationtime.eu

ДОКЛАД ЗА НАЦИОНАЛНОТО КАРТОГРАФИРАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ:

РАЗДЕЛ А: ВЪВЕДЕНИЕ	4
1.1 Задължителното образование	5
1.2 Оценяване и тестване	9
2.1 Какво мотивира промяната в учебната програма?	10
2.2 Честота на промяната	11
2.3 Отговорни институции	11
2.4 Процес на промяна на учебната програма	12
2.5 Гласът на заинтересованите страни	14
2.6 Текущи промени и реформи	15
2.7 Специфични учителски асоциации по предмети	17
РАЗДЕЛ Б: АНАЛИЗ НА ДОКУМЕНТАЦИЯТА ЗА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА (ВЪЗРАСТ 11–16 ГОДИНИ)	19
3.1 Учебници	19
3.2 Ключови компетенции	20
3.3 Основна и допълнителна учебна програма	23
3.4 Оценяване	23
4.3 Педагогика	29
4.5 Оценяване	30
4.6 Подкрепа за изпълнението	31
4.7 Политическа рамка	32
4.8 Статус в училищата	32
БИБЛИОГРАФИЯ	34

РАЗДЕЛ А: ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общ преглед на системата на формалното образование в България

Българската система за формално образование се управлява от Министерството на образованието и науката (МОН) и е структурирана в няколко етапа, включително предучилищно, начално, основно и средно образование. Системата е централизирана, с национални образователни стандарти и учебни програми, които се прилагат еднакво в цялата страна.

Политиката в областта на образованието се определя основно от Министерството на образованието и науката. Като част от по-широките политики за децентрализация, отговорностите за училищното образование в България са разпределени на три нива на управление: национално, регионално и общинско. Училищата обаче имат автономия да планират и управляват собствения си бюджет и персонал. Образователната политика се координира от министерството, което отговаря за информирането и прилагането на стратегическите приоритети и законодателните актове, приети от Народното събрание и Министерския съвет. Министерството се състои (наред с други звена) от 16 специализирани дирекции, включително Дирекция „Приобщаващо образование“, Дирекция „Професионално образование и обучение“ и Дирекция „Образование на българите в чужбина и училищна мрежа“. Всяка от 28-те административни области в България има регионално управление на образованието (РУО), подчинено на министерството и отговарящо за подпомагане на изпълнението на националната политика в областта на предучилищното и училищното образование. Доскоро РУО имаха правомощия да наблюдават и оценяват училищата, но със създаването на нова Национален инспекторат по образованието, РУО вече отговарят за предоставянето на методологична подкрепа на училищата. Ръководителите на тези регионални управления отговарят и за назначаването на директори на училища в своя регион.

1.1 Задължителното образование

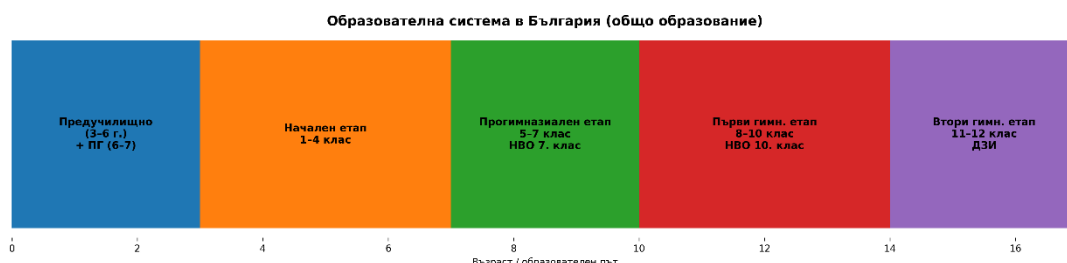
обхваща възрастта от 5 до 16 години, като включва една година предучилищно образование и девет години основно образование (1-ви до 9-ти клас).

- Детска градина: достъпно за деца на възраст от 3 до 6 години. От 2010 г. включва една задължителна подготвителна година, започваща на 5-годишна възраст.
- Начално образование: 1–4 клас, обикновено за ученици на възраст от 7 до 10 години.
- Прогимназиално образование: 5–7 клас, за ученици на възраст 11–13 години.
- Гимназиално образование: 8–12 клас, разделено на общообразователни (комплексни), професионални и специализирани направления за възраст 14–18/19 години.

Към учебната 2022/2023 година в България има около 2400 училища, в които се обучават над 600 000 ученици. Около 60 % от учениците продължават в общообразователни гимназии, а 40 % се записват в професионални програми. Съотношението ученици-учители е приблизително 13:1.

По-долу е представена проста графика на училищната образователна система в България.

Според данни на НСИ, 5,7% от децата на възраст от 7 до 10 години и 11,2% от децата на възраст от 3 до 6 години не посещават училище, въпреки че Министерството на образованието и науката отчита 40% намаление на процента на отпадащите ученици чрез Механизма за междуинституционална работа по записване и включване (доклад на УНИЦЕФ от 2023 г.). Официалният общ процент на отпадащите ученици в България от 9,3 % е по-висок от целта на ЕС за 2030 г.

България продължава да се бори с изненадващо високия процент на преждевременно напускане на училище, който е далеч по-висок от средния за ЕС, въпреки усилията за подобряване на достъпа до образование и неговото качество. Към този проблем допринася сложна мрежа от променливи, включително неравенство в достъпа до ресурси, сегрегация и специфичните трудности, с които се сблъскват учениците в селските райони. Експертите в областта на образованието са единодушни, че ученици от малцинствените групи и селските райони срещат повече пречки за приобщаването си в системата. Една от основните причини за отпадането от училище в България е липсата на практически умения, които се преподават в учебната програма, което кара учениците да смятат, че образованието им е безсмислено, и ги подтиква да напуснат училище.

През последните години България предприе няколко мащабни реформи в образованието, за да се опита да преодолее неефективността и неравенството в системата. През 2007 г. страната започна да рационализира мрежата си от училища в контекста на демографските тенденции и впоследствие въведе формула за финансиране на училищата на базата на брой ученици, като предостави по-

голяма автономия на директорите на училища по отношение на финансовите въпроси и вземането на решения.

През 2016 г. беше въведен нов цикъл от значителни реформи със Закона за предучилищното и училищното образование, който има за цел да модернизира учебната програма в страната – чрез нов акцент върху компетенциите и подходите, ориентирани към учениците – и да направи образованието по-приобщаващо. Чрез този закон всички училища са длъжни да прилагат мерки за намаляване на ранното отпадане от училище и за включване на ученици от уязвими групи. С изменение на Закона за образованието от 2020 г. образованието стана задължително от четиригодишна възраст, за да се гарантира, че повече деца са подготвени да постъпят в началното образование, но то не се прилага. Друг приоритет е подобряването на качеството и уместността на предлаганото професионално образование и обучение в страната, за да се гарантира, че програмите са по-добре свързани с нуждите на пазара на труда и по-привлекателни за учениците с различни предпочитания и компетенции.

Въпреки че бяха въведени значителни реформи за модернизиране и подобряване на образователната система, България продължава да се сблъсква с няколко важни предизвикателства – посочените по-горе равнища на участие и резултати от обучението, несъответствие между търсените и предлаганите умения, застаряващи преподаватели и проблеми с равенството, като се наблюдават различия между областите и между различни групи от населението, обикновено от етнически и културни малцинства.

Учебната програма е структурирана в основни (задължителни) и неосновни (избираеми) предмети. Основните предмети включват:

- Български език и литература
- Математика
- Чужди езици
- История и цивилизации

- География и икономика
- Науки (биология, химия, физика)
- Гражданско образование
- Физическо възпитание

Избираемите предмети могат да включват технологии и предприемачество, втори чужд език, религия, изящни изкуства и музика. Училищата имат известна автономия при изготвянето на специфични за тях учебни програми, особено в избираемите предмети, за да адаптират обучението към местните нужди и интересите на учениците. По този начин професионалните училища имат специфични предмети, свързани с бъдещата професия. Примери за избираеми предмети в началното средно образование (5–7 клас) в българските училища могат да включват втори чужд език – например немски, френски, испански, руски; Технологии и предприемачество – практически умения в областта на ИТ, основни икономически познания и предприемачество; изящни изкуства – рисуване, живопис и приложни изкуства; музикално образование – вокални и инструментални упражнения; религиозно образование – избираеми курсове по православно християнство или други вероизповедания; ИКТ (информационни и комуникационни технологии) – извън основното съдържание, по-задълбочено фокусиране върху програмиране, инструменти за презентации и др.

В гимназиалния етап (8–12 клас) разнообразието става още по-голямо. Примери за това са философия или етика – етика, логика и въведение в философското мислене; медийна грамотност и журналистика – предлагани в някои гимназии, за да насърчават критичното мислене и комуникацията; дигитални умения и програмиране – разширена избираема дисциплина, включваща програмиране (например Python, HTML), дигитален дизайн; бизнес и предприемачество – симулации на създаване на бизнес, финансова грамотност, пазарен анализ; драма и театър – сценично представление, драматургия и творческо писане; творческо писане/литературни проекти – литературни клубове или разширени литературни анализи.

Тези избираеми дисциплини варират в зависимост от профила на училището (например езикови училища, природонаучни училища, професионални училища) и регионалните приоритети, но много от тях са съобразени с целите на ЕС в областта на образованието, като акцентират върху ключовите компетенции, творчеството, дигиталната грамотност и активното гражданство.

1.2 Оценяване и тестване

- 4-ти клас: Национално външно оценяване (НВО) по български език и математика
- 7-ми клас: Национално външно оценяване (НВО) по български език и математика (използва се за класиране в гимназия)
- 10 клас: Държавни матури по български език и литература и математика
- 12 клас: Държавни матури (български език е задължителен; един или повече избираеми предмети, избрани от ученика)

Темите, свързани с глобално гражданско образование и образование за развитие, не се оценяват отделно в националните изпити, но са включени в няколко основни предмета, по-специално география, история и гражданско образование. Интегрирането на тези теми отразява ангажимента на България към Целите за устойчиво развитие (ЦУР) на ООН и европейските ценности на демократично гражданство, равенство и устойчивост. Нивото, на което се практикува този ангажимент, остава неравномерно в цялата страна. Имаше някои дискусии, че в предстоящите реформи ще бъдат въведени пилотни външни оценки на гражданската компетентност и дигиталната грамотност, но досега тези намерения не са реализирани.

2. Преглед и преработване на учебната програма

Като част от по-широките реформи за децентрализация, българските училища получиха автономия да определят как да разходват ресурсите си. От 2008 г. училищата разполагат с делегиран бюджет, което означава, че макар финансирането на училищата да продължава да зависи от държавните средства,

училищата имат контрол върху начина, по който да използват отпускания им бюджет, след като го получат. Директорите на училищата отговарят и за назначаването на учители и за всички други решения, свързани с управлението на преподавателския състав (Световна банка, 2014 г. [World Bank Document](#)). Освен това, действащият Закон за предучилищното и училищното образование позволява на определена група училища (т.нар. „иновативни училища“, вж. глава 4) да избират и разработват в по-голяма степен свои учебни програми и да ги прилагат в зависимост от нуждите на учениците. Във всички останали училища част от учебната програма се разработва от учителите и се одобрява от директора на всяко училище (според ОИСП около 10 % от учебната програма се разработва на училищно равнище, [Education and Skills in Bulgaria: Full Report | OECD](#)). Училищните учебни програми се ръководят от два други отделни документа – рамковата учебна програма, разработена от Министерството на образованието, заедно с държавните образователни стандарти, които определят националните цели за учене за всеки предмет в края на всеки етап от обучението.

Реформата на учебната програма в България през последното десетилетие бе продиктувана от привеждането в съответствие с приоритетите на ЕС, въвеждането на ключови компетенции и необходимостта от модернизиране на образованието в отговор на глобалните, цифрови и социални предизвикателства. Законът за предучилищното и училищното образование от 2015 г. (в сила от 2016 г.) постави началото на преход към модел, основан на компетентности, с акцент върху личностното развитие, активното гражданство и приобщаването.

2.1 Какво мотивира промяната в учебната програма?

Промяната в учебната програма се дължи на няколко фактора, като интеграцията в ЕС и привеждането в съответствие с европейските образователни стандарти, акцентът върху ключовите компетенции за учене през целия живот, произтичащи от същото място, технологичният напредък и дигитализацията, приоритетите в областта на екологичното и гражданското образование (напр. целите за устойчиво

развитие), които понастоящем не са широко разпространени като ценности. Други причини включват обратната връзка от учителите и училищата, както и по-голямата ангажираност на родителите и общественият дебат относно благосъстоянието и приобщаването на младежите.

2.2 Честота на промяната

Обикновено големи реформи се провеждат на всеки 8–10 години, докато по-малки корекции се правят по-редовно в отговор на нови политики, обратна връзка от заинтересованите страни и международни стандарти (например много ниски резултати на българските ученици в PISA). Реформите зависят до голяма степен от личните амбиции на настоящия министър и от подкрепата, с която той се ползва сред другите политически партии. В момента в България се провежда голяма промяна в учебната програма, но резултатите все още не са видими.

2.3 Отговорни институции

Изготвянето и прилагането на учебните програми в България се управлява централизирано от Министерството на образованието и науката. Министерството разработва и одобрява националните учебни програми, държавните образователни стандарти и резултатите от обучението за всички предмети и образователни нива, като се консултира с експертни групи, университетски факултети, учителски асоциации и международни организации като Европейската комисия, УНИЦЕФ и ЮНЕСКО. Обикновено в рамките на МОН се създава работна група с единствената задача да промени учебната програма след консултации. Кой участва в такива работни групи, на какво основание, как и с кого се провеждат консултациите, остава непрозрачно и неясно за обществеността. Правната основа за промяната произтича от Закона за предучилищното и училищното образование (2016 г.) и Държавните образователни стандарти (ДОС). МОН също така одобрява учебниците и учебните материали и осигурява съгласуваност на националната учебна програма с международните стандарти. На регионално равнище

регионалните управления по образование предоставят методологична подкрепа на училищата, наблюдават изпълнението на учебната програма и докладват за спазването ѝ и обратната връзка на министерството.

На училищно ниво, изпълнението на учебната програма е отговорност на директора и Педагогическия съвет, който включва целия преподавателски състав и ръководството на училището. Този орган одобрява учебния план, специфичен за училището, избира учебници от одобрения от министерството списък и организира разпределението на часовете, избираемите дисциплини и извънкласните дейности, като се придържа към националната рамка. Националната учебна програма е задължителна и всяко училище я спазва. Училищата могат да персонализират до 30 % от учебния план с избираеми дисциплини, профилни предмети или допълнителни дейности. Учителите прилагат учебната програма чрез планиране на уроците, методи и материали, адаптирани към своите ученици. Общото качество и спазването на изискванията се контролират от Националният инспекторат по образованието, а регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование осигуряват подкрепа за приобщаващо образование и адаптации за ученици със специални образователни потребности.

2.4 Процес на промяна на учебната програма

Процесът започва с анализ на политиките и консултации със заинтересованите страни, след което се изготвят нови държавни образователни стандарти. Това обикновено се прави от експерти от Министерството на образованието и науката. Преди окончателното одобрение обикновено се провежда пилотна фаза и се събира обратна връзка от обществеността. Прилагането се подкрепя чрез актуализирани учебници, обучение на учители и национални насоки. Средната продължителност на този процес е 2–3 години. Обикновено промените остават незабелязани от широката общественост, освен ако не привлекат вниманието на определени „жълти“ медии, когато промените често се използват за

предизвикване на политически дебати за опасността от „загуба на основните български ценности“.

През 2018 г. предложените промени в учебната програма по българска литература включваха премахването на произведения на емблематични автори като Иван Вазов и Христо Ботев от списъка с задължителна литература. Това предизвика вълна от обществена реакция, като критиците обвиниха Министерството на образованието, че заличава националната идентичност. Таблоидите и партийните медии преувеличиха твърденията, като невярно съобщиха, че „българските класици са забранени“, което разпали националистическите настроения и доведе до протести и петиции. ([Bulgaria's media jungle: the good, the bad and the ugly - New Eastern Europe](#)).

Освен това, през последните три години включването на медийна грамотност в учебните програми на средните училища и университетите – особено в курса „Медийна култура“ – беше посрещнато със скептицизъм и съпротива от страна на консервативни коментатори и жълтата преса. Някои медии представяха инициативата като „индоктринация“ или „западна пропаганда“, въпреки че нейната цел беше да помогне на учениците да оценяват критично информацията и да се противопоставят на дезинформацията. Това противоречие подчертава напрежението между модернизирването на образованието и утвърдените политически наративи (<https://www.pmpjournal.org/index.php/pmp/article/view/442>).

Реакции са възможни и в друга посока. През 2019 г. предложените учебници по история за гимназията бяха посрещнати с остра критика, защото представяха последния лидер на България от комунистическата епоха, Тодор Живков, в благоприятна светлина, като пропускаха подробности за репресивния му режим. Критиците обвиниха авторите, че „заличават“ тоталитарното минало на България. Противоречието предизвика публични дебати за историческата памет и националната идентичност, което доведе до протести и искания за оттегляне на

учебниците ([Socialist Paradise? Bulgarian Textbooks Accused Of Whitewashing Communist Era](#)).

Непряко свързано с учебната програма, през август 2024 г. българският парламент прие закон, забраняващ „ЛГБТ+ пропагандата“ в училищата, предложен от проруската партия „Възраждане“, който забранява популяризирането на нетрадиционни сексуални ориентации и полова идентичност в образователната система. Законодателството предизвика широко възмущение, протести и осъждане от страна на групи за правата на LGBTQ+, активисти и педагози, които го сметнаха за регресивно и нарушение на човешките права. След влизането в сила на закона учителите, които подписаха петиции против забраната, бяха подложени на публично посрамване и заплахи; във Варна местният клон на „Възраждане“ дори публикува списък с несъгласните педагози, което засили публичните дебати за академичната свобода и политическата намеса в училищата ([Bulgaria: Law banning 'LGBTQ+ propaganda' in schools provokes outrage; Outrage as Bulgarian pro-Kremlin party targets teachers opposed to homophobic law – The Sofia Globe](#)).

2.5 Гласът на заинтересованите страни

Учителите и ръководителите на училища редовно се консултират чрез работни групи и публични дискусии. НПО, представители на гражданското общество и международни организации (например УНИЦЕФ България, Заедно в час, Родители, Национална мрежа за деца и др.) допринасят за диалога. Преди финализирането на стандартите се изискват публични консултации. Много често тези консултации се провеждат формално, без реално обсъждане. Повечето учители смятат, че не са чути и не са включени в тези реформи. Въпреки че няма официално проучване по темата, обикновено учителите споделят, че дори и да са запознати с комуникациите около публичните консултации, дори и да участват в консултациите, не смятат, че техните мнения се вземат под внимание.

2.6 Текущи промени и реформи

Българското Министерство на образованието и науката в момента реализира цялостна програма за образователни реформи, насочени към модернизиране на учебните програми, подобряване на дигиталните умения и укрепване на гражданските и екологичните компетенции в съответствие със стратегиите на ЕС, глобалните тенденции и националните нужди.

Ключовите приоритети на текущите реформи (2023–2025 г.) са няколко. Най-очевидният е цифровата трансформация на образованието. Тя включва разширяване на обучението по дигитални умения във всички класове, включително програмиране, медийна грамотност и безопасно ползване на интернет. Съществува Национална стратегия за дигитално образование (2021–2027 г.), която МОН прилага. Тя предвижда и въвеждането на дигитални профили на учениците и електронни дневници в повечето училища. Към 2023 г. над 80 % от българските училища са оборудвани с високоскоростен интернет и STEAM класни стаи, а 89 % от училищата разполагат с електронни дневници. През 2025 г. тези цифри са по-високи, но няма налични статистически данни.

Втората голяма група промени в учебната програма са насочени към подобряване на компетентностното обучение във всички класове. В момента се извършват промени в държавните образователни стандарти (ДОС) за предмети като история, география, философия и природни науки. Новите рамки на учебната програма, които служат като основа за документите за конкретните предмети, наблягат на критичното мислене, проектното обучение и приложението на знанията в реалния живот. Планира се ревизия на общо 9 основни предмета. Проучване на МОН от 2022 г. установи, че 64 % от българските учители подкрепят преминаването от учебни програми със силно академично съдържание към модели, основани на компетентности. Настоящият министър направи публични изявления, че чуждите езици трябва да бъдат намалени в полза на повече български език и математика. Остава да се види дали това ще се случи.

Имаше планове за промяна на учебната програма в полза на гражданското и глобалното гражданско образование (ГГО). Въвеждането през 2020 г. на гражданското образование като задължителен предмет в 11-ти и 12-ти клас трябваше да бъде последвано от по-голям акцент върху демократичните ценности, правата на човека и върховенството на закона. Предмети като медийна грамотност, дигитално гражданство и климатична осведоменост остават част от неформалното образование, като се използват все по-широко. Надяваме се, че предстоящите реформи ще имат за цел да внедрят граждански компетенции от по-ранните класове чрез интегрирано обучение.

Образование по околна среда и климат. Има документи, подписани от министерството, които очертават необходимостта от засилен фокус върху ОУР (образование за устойчиво развитие) в редица предмети. Досега целите на ООН за устойчиво развитие са интегрирани като тематичен стълб в географията, биологията и гражданското образование. Освен това през 2022 г. в над 50 училища стартират пилотни програми за образование по въпросите на климатичните промени. Авторът не успя да намери никакви данни за успеха на тази инициатива.

Мрежата ASPnet на ЮНЕСКО подкрепя училищата в интегрирането на идеалите на ЮНЕСКО за мир, межкултурен диалог, устойчиво развитие и глобално гражданство. Към 2024 г. България има над 40 училища, членуващи в тази мрежа. Тези училища редовно участват в глобални дни (например Световен ден на мира, Ден на Земята), межкултурни проекти и инициативи за образование за устойчивост (aspnet.unesco.org). Друга подобна инициатива е „Екоучилища“ – международна програма за образование по околна среда и устойчивост, координирана в България от Фондацията за екологично образование (ФЕО) и подкрепена на местно ниво от Българското движение „Син флаг“. Към 2023 г. около 60 училища и детски градини в България са получили отличието „Зелен флаг“ на „Екоучилища“ ([Българско движение "Син флаг"](#)). Тези училища разработват планове за действие в областта на намаляването на отпадъците, биоразнообразието, енергоспестяването и ангажираността на общността.

Приобщаващо образование и диференцирано обучение. Тук образователната система прави крачки назад, тъй като прилагането на Стратегията за приобщаващо образование (2023–2030 г.) остава само на хартия. Въпреки че акцентът е върху предоставянето на подкрепа на ученици с увреждания, затруднения в ученето и от малцинствени групи (по-специално ромски ученици), нагласите на обществото и на много учители пречат на тази промяна към приобщаване. Въпреки че много ресурсни учители са квалифицирани и наети, приобщаващите педагогически практики не се прилагат в повечето училища.

Реформа на оценяването. Дългоочакваната реформа на оценяването е в ход, като в момента се намира в етап на консултации. Планира се въвеждането и разширяването на формиращи методи за оценяване, като портфолиа, самооценка и партньорска оценка. Надяваме се, че ще бъдат въведени нови пилотни инструменти за оценяване на гражданските компетенции и дигиталните умения в по-горните класове. Има непотвърдени слухове, че МОН планира да съобрази оценяването с ключовите компетенции и рамките на ОИСП/ PISA.

Българското МОН съобразява реформите си с европейските и глобалните стратегии, като Зеленият пакт на ЕС и Плана за действие за цифрово образование 2021–2027, Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г. и Рамката на Съвета на Европа за компетенции за демократична култура (CDC).

2.7 Специфични учителски асоциации по предмети

В България някои основни предмети, като български език и литература, математика, чужди езици и английски език, се подкрепят от активни професионални асоциации, които играят значителна роля в образователната общност. Тези асоциации имат важна роля в осигуряването на професионално развитие, повлияват върху разработването на учебни програми и насърчават чувството за общност сред педагозите. Например, Българската асоциация на учителите по английски език (БАУАЕ), създадена през 1991 г., има над 100 активни членове и организира национални конференции, сътрудничи с Министерството на

образованието и науката и си партнира с институции като Британския съвет и Посолството на САЩ в София ([Bulgarian English Teachers' Association \(BETA\) | TIRF](#)).

По същия начин, Съюзът на българските математици (СБМ), основан през 1898 г., е научно дружество, което организира национални конференции, издава списанието „Математика и математическо образование“ и участва в математически състезания и олимпиади.

Българското географско дружество (БГД) е основната професионална организация за географи в България, включително преподаватели по география. Основано през 1910 г., БГД популяризира географската наука и образование, организира конференции и издава списанието „Българско географско дружество“. Макар да обхваща широк спектър от географски дисциплини, исторически сред членовете му има и учители по география, а дружеството има регионални клонове в градове като Кюстендил и Ямбол (www.geography.bg). Освен това, Асоциацията на професионалните географи и регионалисти (АПГР, [Bulgaria, Association of Professional Geographers and Regionalists](#)), основана през 2014 г., се фокусира върху професионалното развитие на географски и регионални специалисти, включително преподаватели. Тя организира събития и подкрепя развитието на географското образование в България.

Няма специална национална асоциация за учители по гражданско образование.

РАЗДЕЛ Б: АНАЛИЗ НА ДОКУМЕНТАЦИЯТА ЗА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА (ВЪЗРАСТ 11–16 ГОДИНИ)

3. Общ преглед на учебната програма

Българската учебна програма се определя чрез централно зададени държавни образователни стандарти (ДОС), които очертават общите цели на образованието, специфичните за всеки предмет цели и очакваните резултати от обучението. Тези стандарти определят съдържанието и методологията за всички училища, както държавни, така и частни. Училищата имат известна свобода да разработват специфични за тях учебни програми в очертанията на тази рамка, предимно по отношение на избираемите и допълнителните модули.

Ключовите цели на националната учебна програма включват развитието на свободна, отговорна и компетентна личност, способна на учене през целия живот и значимо гражданско участие. Образованието се разглежда както като индивидуално право, така и като национален приоритет, като все по-голямо внимание се обръща на ценности като устойчивост, демократична култура и права на човека. Съществува разминаване между политиката и практиката по отношение на това, което е записано в документите на учебната програма, и това, което се прилага на практика в училищата по отношение на тези ценности.

3.1 Учебници

В България учебниците се пишат предимно от опитни учители, университетски преподаватели и специалисти по дадена дисциплина, често в сътрудничество с образователни консултанти или издателства. Издателите обикновено представят готовите учебници на Министерството на образованието и науката (МОН), което провежда строг процес на преглед, за да гарантира съответствие с националната учебна програма и държавните образователни стандарти, спазване на очакваните учебни резултати, подходяща възраст, педагогическо качество и фактическа

точност. По време на този процес МОН може да свика експертни комисии или предметни съвети, съставени от учители, академични лица и инспектори, за да предоставят специализирани оценки. След като учебникът отговаря на всички критерии, МОН го одобрява официално и го добавя към официален списък с одобрени учебници за всеки клас и предмет. Училищата и учителите не са ограничени до един учебник, а могат да избират измежду няколко одобрени от министерството варианта, което им дава гъвкавост да отговорят на нуждите на учениците и подходите на преподаване, като същевременно поддържат националните стандарти за учебната програма. Избраните учебници след това се интегрират в учебната програма на конкретното училище, одобряват се от Педагогическия съвет и периодично се актуализират от МОН, за да се включат нови материали или да се отразят реформите в учебната програма, като по този начин се гарантира съответствие и педагогическа уместност в цялата образователна система на България.

3.2 Ключови компетенции

Българската учебна програма интегрира осем ключови компетенции в съответствие с Рамката за ключови компетенции на Европейския съюз, официално очертана в Препоръката на Европейския парламент и на Съвета относно ключовите компетенции за учене през целия живот, актуализирана през 2018 г. ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&utm_source=chatgpt.com](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&utm_source=chatgpt.com)) с цел да подготви учениците за учене през целия живот, активно гражданство и личностно развитие. Очаква се тези компетенции да се развиват във всички предмети и всички класове, не само чрез пряко обучение, но и чрез педагогически методи, училищна култура и извънкласни дейности.

По-долу е даден кратък списък на ключовите компетенции и как те се отразяват в различните предмети.

Грамотност – майчин език (български). Тук акцентът е върху четене с разбиране, критичен анализ, писане и устна комуникация. Преподава се главно в предмета „Български език и литература“ и се интегрира в други предмети чрез задачи за писане и дискусии.

Многоезична компетентност – силен акцент върху чуждите езици (английски, немски, френски, руски и др.). Учениците обикновено изучават поне един чужд език от 1-ви клас и втори от 5-ти или 8-ми клас. По време на тези уроци се набляга на устната и писмената комуникация в межкултурни контексти. Въпреки това, най-новите изявления на Министерството на образованието и науката може да преместят тази компетентност по-надолу в списъка.

Математическа компетентност и компетентност в областта на науката, технологиите и инженерството (STEM). Най-значимите усилия на министерството, подкрепени със значителни средства. Математиката и науките са задължителни от 1-ви до 10-ти клас. Тук акцентът е върху решаването на задачи, критичното мислене и приложенията в реалния свят (особено в областта на технологиите и предприемачеството). Интеграцията на дигитални приложения и експерименталното обучение се разраства.

Дигитална компетентност. Тя е включена чрез информационните технологии в средното и горното ниво на средното образование и се развива и в други предмети с помощта на цифрови платформи, инструменти за електронно обучение и обучение по медийна грамотност. Дигиталното гражданство е част от гражданското образование и е предмет на интердисциплинарни усилия.

Лична, социална и компетентност за учене. Придобиването на тази компетентност се подчертава в гражданското образование, в часовете на класа и чрез подходи за учене, базирани на проекти и рефлексия. Тя насърчава саморегулирането, поставянето на цели и съвместното учене. Много често тези компетентности се развиват чрез оценка на портфолио и оценка от съученици.

Гражданска компетентност. Тази компетентност е от основно значение за гражданското образование (особено в 11-ти и 12-ти клас) и за предметите история и цивилизации и география и икономика. Тя обхваща правата на човека, демократичното участие, върховенството на закона, межкултурното разбирателство и глобалното гражданство. Развитието ѝ се насърчава чрез дебати, ролеви игри и ангажираност на общността. Степента, в която прилагането, свързано с тази компетентност, е успешно или изобщо се осъществява, не е проучена или отчетена. Освен в 11-ти и 12-ти клас, това се оставя на преценката на отделните учители.

Предприемаческа компетентност. Компетентността включва творческо мислене, инициативност, оценка на риска и иновации. Най-често се развива чрез предмета „Технологии и предприемачество“. Някои училища участват в програмата „Junior Achievement Bulgaria“ или подобни програми, подкрепяни от НПО.

Културна осведоменост и изразяване. Тя е интегрирана в изкуствата, музиката, литературата, историята и философията. Компетентността е фокусирана върху българското и европейското културно наследство, както и върху съвременните и глобални перспективи. Обикновено тя се насърчава чрез училищни събития, културни проекти и международни обмени (напр. Erasmus+).

Всички тези компетенции не се преподават като самостоятелни предмети, а са включени в цялата учебна програма. Университетите насърчават учителите да използват интердисциплинарни подходи, особено в проектно-базираното обучение и гражданското/екологичното образование. Освен това националните стандарти включват очаквани резултати от обучението за всяка компетенция. Оценяването на тези компетенции е предимно формативно (например проекти, презентации, работа в екип).

3.3 Основна и допълнителна учебна програма

Основната учебна програма включва задължителни предмети като български език, математика, история, география, природни науки и чужди езици. Тя съставлява приблизително 80–85 % от учебното време. Неосновните предмети (15–20 %) включват избираеми предмети като изкуства, технологии, религия и втори чужд език.

На ключовите компетенции се набляга както в основните, така и в неосновните области, но интеграцията варира в зависимост от предмета и подхода на учителя.

3.4 Оценяване

Оценяването в България е определено в Държавните образователни стандарти (ДОС) и се регулира чрез Закона за предучилищното и училищното образование (2015 г.). То съчетава формативни, сумативни и национални стандартизирани подходи.

Формативното оценяване е предназначено да подпомага процеса на учене, а не да го оценява с оценки. То се насърчава все повече в рамките на новия компетентностен модел на учебната програма. Формативното оценяване е непрекъснато, водено от учителя и се провежда в класната стая. То помага да се следи напредъка, разбирането и развитието на ключовите компетенции на учениците.

Основните инструменти за този тип оценяване са устни въпроси и дискусии, самооценка и размисъл на учениците и взаимна оценка. Често в гражданското и художественото образование се използват портфолиа. Други инструменти са задачи, базирани на проекти (групова работа, презентации, работа на терен).

Формативната оценка играе важна роля в ГСО, тъй като се използва за оценяване на меки умения, като сътрудничество, емпатия и критично мислене. Тя е наистина идеална за дейности в областта на гражданското, екологичното и глобалното образование.

Обобщаващата оценка се използва за определяне на постигнатите от учениците резултати от обучението, обикновено в края на срок, модул или учебна година. В България учениците се оценяват по 6-степенна скала: 6 – отлично, 5 – много добре, 4 – добре, 3 – задоволително, 2 – слабо (неуспешно). Оценяването се извършва чрез писмени тестове, устни изпити, домашни работи и задачи, както и изпити в края на срока и годишни изпити.

Всички задължителни предмети, включително география, история и гражданско образование, подлежат на сумативна оценка. Темите от GCE не се оценяват като самостоятелно съдържание, но могат да бъдат включени чрез отворени въпроси, есета или сценарии по глобални проблеми, симулационни задачи (например, симулирани парламентарни дебати) и много други.

Национална стандартизирана оценка. Стандартизираните оценки се използват за наблюдение на постиженията на учениците в цялата страна и за насочване на прехода към средно образование.

Има пет ключови изпита.

В 4-ти клас (обикновено на 10-годишна възраст) се провежда национална оценка, която служи по-скоро като инструмент за ранно диагностициране, отколкото като изпит с висока степен на важност. Нейната цел е да оцени резултатите от обучението в края на основното образование, да предостави обратна връзка на учениците, родителите, учителите и Министерството на образованието относно постиженията на учениците и областите, които се нуждаят от подобрене, както и да насочи бъдещите стратегии за преподаване и разработването на учебни програми. Тя не се използва за класиране.

Оценяваните предмети са български език и литература, математика и екология / човек и общество / човек и природа (в някои години, в зависимост от политиката на МОН). Изпитът се провежда в училище при стандартизирани условия и обикновено включва въпроси с множествен избор, кратки писмени отговори, четене с разбиране и основни аритметични задачи. Не се поставят оценки; резултатите

обикновено се отразяват като проценти или описателна обратна връзка. Резултатите не се използват за класиране на учениците или училищата, въпреки че някои родители могат да се информират за училищата чрез тези изпити. В идеалния случай учителите и училищата използват резултатите за вътрешно планиране на подобрения. Това е формативно национално диагностично средство, уникално за системата за мониторинг на образованието в България.

В 7. клас се провежда много важна национална външна оценка (НВО) по български език и математика. Този изпит се използва за прием в гимназия.

В 10-ти клас има задължителни външни изпити (от 2022 г.) по български език и литература и математика.

Накрая, в 12-ти клас има държавни матури по български език (задължителни) + 1 избираем предмет (например история, география, математика и др.). Тези изпити се използват за завършване на училище и за прием в университет.

Алтернативните методи за оценяване се използват все по-често, макар и бавно. Нови методи се въвеждат постепенно, особено в прогресивните училища и чрез проекти като Erasmus+, UNESCO ASPnet и Eco-Schools. Примери за такива методи са портфолиата с проекти – особено за гражданско образование и технологични предмети, презентации и дебати, оценки на обучението чрез служба – в екологични клубове или социални кампании, а в училищата, оборудвани с цифрово оборудване, се появяват цифрови портфолиа.

Оценяването крие както предизвикателства, така и възможности. На първо място, темите на ГКО все още не се оценяват систематично. Освен това в националните изпити се поставя силен и силен акцент върху запаметяването, което затруднява прилагането на други форми на оценяване. Съществува и липса на обучение на учителите в алтернативни методи за оценяване. Въпреки това, все по-често се използват формиращи инструменти в часовете по гражданско образование/география, а най-новите насоки за учителите насърчават междудисциплинарните проекти.

4. ГГО в учебната програма

Въпреки че българската образователна система признава значението на ГГО и ОУР в националните политически документи и стандартите за учебните програми, изричното присъствие на тези теми в учебната програма остава ограничено, особено в началното средно образование (5–10 клас). ГГО не е отделен или самостоятелен предмет в учебната програма за началното или горното средно образование, с изключение на ограниченото му присъствие в гражданското образование в горното средно образование (11 и 12 клас).

В 5–10 клас съдържанието, свързано с ГГО, се появява фрагментирано и имплицитно, главно чрез теми по география и история.

Въпреки че ключови компетенции като гражданска отговорност, културна осведоменост и глобална ангажираност са споменати в националните образователни цели, те не са систематично включени или оценявани в учебната програма.

На политическо равнище и в пилотни програми се обръща все по-голямо внимание на тези теми, но практическото им прилагане зависи в голяма степен от инициативата на отделните учители, проектите, подкрепяни от НПО, или извънкласните дейности. Важно е да се отбележи значението на инициативи като финансирания от EU-DEAR проект GET за предоставянето на данни за научни изследвания и политики.

Има много добри примери за такива извънкласни дейности. Пример за това е проектът „Образование за правата на детето“ на УНИЦЕФ България (пилотно внедрен в училища в София), който интегрира обучението, основано на правата, в дискусиите в класната стая и в училищната култура. Друг пример е „Екоучилища България“ (част от мрежата FEE), в която участват над 60 български училища в проекти за действие на учениците, фокусирани върху устойчивостта. Освен това много български училища участват в транснационални проекти, свързани с миграцията, изменението на климата и медийната грамотност (например „Млади

европейски граждани“ и „Моето училище, моите права“). Училищата от мрежата ASPnet на ЮНЕСКО в България, като Националната гимназия по математика и природни науки в София, насърчават глобалното гражданство чрез международни чествания и събития за межкултурно образование.

4.1 Историческо развитие (ГГО, ОУГ)

Историческото развитие на образованието за глобално гражданство (ГГО) в България също еволюира през последните две десетилетия. Преди 2016 г. ГГО и образованието за устойчиво развитие (ОУР) не бяха официално включени в националната учебна програма и се популяризираха предимно чрез усилията на неправителствени организации. Тези инициативи често приемаха формата на извънкласни дейности, семинари и международни проекти, фокусирани върху теми като правата на човека, опазването на околната среда и межкултурния диалог. Реформата в образованието от 2016 г. бележи повратна точка с въвеждането на компетентностен подход към ученето, който набляга на развитието на ключови трансверсални умения като критично мислене, активно гражданство и екологична осведоменост. Понятията, свързани с устойчивостта и глобалната взаимозависимост, започнаха да се появяват по-систематично в предмети като география, биология и философия. През 2020 г. въвеждането на гражданско образование като самостоятелен предмет в 11-ти и 12-ти клас допълнително засили присъствието на ГО в формалното образование. Този предмет изрично разглежда теми като демократични ценности, върховенство на закона, глобални проблеми и гражданско участие, като насърчава учениците да мислят критично за своята роля в обществото и в по-широкия свят. От 2021 г. учебната програма продължава да се развива, като все по-голям акцент се поставя върху Целите за устойчиво развитие (ЦУР) на Организацията на обединените нации, образованието по въпросите на климатичните промени и дигиталното гражданство. Например, най-новите учебници включват казуси за глобалните екологични предизвикателства, а училищата все по-често участват в програми, финансирани от ЕС, като проекта GET,

които насърчават ангажираността на младежта, дигиталната грамотност и социалното включване, което отразява по-широкия ангажимент на България да приведе образователната си система в съответствие с глобалните тенденции в областта на образованието.

4.2 Интегриране в учебната програма

В българската образователна система глобалното гражданско образование (ГГО), образованието за развитие (ОР) и образованието за устойчиво развитие (ОУР) не се преподават като самостоятелни предмети (с изключение на гражданското образование в горния гимназиален етап), а са интегрирани в различни дисциплини в цялата учебна програма. В долния и горния гимназиален етап (5–10 клас) географията и икономиката, които са един предмет, играят ключова роля в запознаването на учениците с глобалните взаимосвързаности, екологичните предизвикателства и икономическите неравенства. Например, учениците изучават климатичните зони, миграцията, устойчивото управление на ресурсите и въздействието на глобализацията върху регионалното развитие. По същия начин часовете по история и цивилизации (също един предмет) предоставят основа за разбиране на правата на човека, културното многообразие и развитието на демократичните институции, често чрез изучаване на исторически движения, революции и международно сътрудничество. В 11-ти и 12-ти клас гражданското образование се предлага като отделен задължителен предмет, който изрично разглежда гражданството, демокрацията, върховенството на закона, правата на човека и ролята на България в Европейския съюз и световната общност. Този предмет предоставя пространство за критична дискусия, дебат и проектно-базирано обучение, като насърчава учениците да се ангажират активно с актуални обществени проблеми. Освен това, предмети като „Биология и здравно образование“, „Човекът и природата“ и „Технологии и предприемачество“ включват междусекторни теми, свързани с устойчивостта. Те обхващат опазването на околната среда, отговорното потребление, здравето и благосъстоянието, както

и иновациите, често чрез практически проекти или интердисциплинарни задачи. В някои училища уроците по български език и литература също служат като възможност за обсъждане на глобални проблеми, като например миграцията. И тук отново всичко зависи от желанието и подготовката на учителя. Такъв интегриран подход позволява на учениците да се запознаят с съдържание, свързано с ГГО/ОР/ОУР, през целия учебен процес, като по този начин се затвърждават ключови ценности и компетенции.

Фактът, че ГГО е включено в няколко основни предмета, затруднява определянето на честотата, с която се изучава. Тази междупредметна интеграция го прави зависимо от квалификацията и желанието на учителя, но също така гарантира, че учениците се занимават с глобални теми и теми, свързани с устойчивостта, през цялото си образование.

4.3 Педагогика

Докато някои училища активно прилагат интерактивни и модерни (наречени иновативни) подходи, много от тях все още разчитат в голяма степен на традиционното, лекционно преподаване.

На хартия официалната българска учебна програма насърчава активна, ориентирана към учениците педагогика, като поощрява методи като дискусии в клас, дебати, симулации, STEAM и проектно-базирано обучение. Например, учениците могат да симулират парламентарен дебат или да сътрудничат по проекти, свързани с местни екологични проблеми. Също така се набляга на сътрудничеството между съученици и ангажираността на общността, особено в предмети като гражданско образование, където учениците могат да участват в доброволчески инициативи или кампании за повишаване на осведомеността. Въпреки това, въвеждането на тези иновативни методи остава неравномерно и силно зависи от инициативата на учителя и ръководството на училището.

4.3 Преподавателски състав

В България преподавателският състав, отговорен за преподаването на съдържание, свързано с глобалното гражданско образование, образованието за развитие и образованието за устойчиво развитие, се състои предимно от специалисти по различни предмети, като учители по география, история, философия и биология. Съгласно Наредба № 15 от 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти, всички учители трябва да притежават университетска степен в конкретната си област, както и да са завършили педагогическо обучение. Това гарантира, че те притежават както предметни познания, така и методологически умения, необходими за ефективно преподаване. Съдържанието на ГГО се преподава в рамките на основните предмети и макар да няма специална педагогическа квалификация за ГГО, съответните теми се разглеждат в одобрените учебни програми по тези дисциплини. В горния етап на средното образование гражданското образование може да се преподава от учители с квалификация по история и цивилизации, философия или български език и литература, както е посочено в националните насоки за учебната програма и рамката за квалификация на учителите. Тази интердисциплинарна гъвкавост позволява на училищата да възлагат предмета на персонал въз основа на наличност и компетентност, въпреки че дълбочината и фокусът на преподаването могат да варират в зависимост от подготовката на учителя.

4.5 Оценяване

В България няма специална национална оценка, посветена конкретно на глобалното гражданско образование (ГГО), образованието за развитие (ОР) или образованието за устойчиво развитие (ОУР). Тези теми се оценяват в рамките на предметите, в които са интегрирани, в съответствие с общите принципи, изложени в Наредба № 11 от 2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците. Оценяването е предимно формативно и се извършва в класната стая, като се

използват различни методи, като есета, групови проекти, презентации и задачи за размисъл. В гражданското образование учениците обикновено се оценяват чрез качествени подходи, включително устни презентации, задачи, основани на дискусии, и разработване на лични портфолиа. В идеалния случай тези методи имат за цел да оценят не само знанията, но и критичното мислене, разсъжденията, основани на ценности, и активното участие.

4.6 Подкрепа за изпълнението

Подкрепата за прилагането на ГГО в България остава относително ограничена и фрагментирана. Въпреки че се предлагат някои програми за обучение на учители в рамките на службата, семинари и работни срещи, те не са систематични и не са достъпни за всички. Министерството на образованието предоставя общи насоки за учебната програма и от време на време примерни планове за уроци, но липсват изчерпателни учебни ресурси, специално пригодени за ГГО/ОУР. На училищно равнище подкрепата варира значително в различните региони и институции. Голяма част от подкрепата идва от външни участници, като неправителствени организации, включително всички членове на Българската платформа за международно развитие (национална платформа за неправителствени организации, работещи в областта на международното развитие), УНИЦЕФ и Българския Червен кръст, които предлагат обучения, учебни материали и възможности за проекти. Европейски програми като „Еразъм+“ също играят роля, като дават възможност на училищата да участват в международни проекти, които насърчават глобалното гражданство и межкултурното учене. Тези възможности обаче обикновено достигат само до малък брой училища и зависят в голяма степен от проактивни индивидуални учители или училищно ръководство. Липсва всеобхватно и непрекъснато професионално развитие в областта на ГГО/ОУР. Първоначалното обучение на учителите включва основна педагогическа подготовка, но рядко се занимава изрично с ГГО/ОУР. Насоките за учебната програма на Министерството на образованието предлагат някои указания, а

издателите на учебници включват в ограничена степен съдържание, свързано с ГГО/ОУР, предимно в предмети като география, история, биология и гражданско образование. Учениците обикновено проявяват интерес, когато методите на преподаване са интерактивни и базирани на проекти, въпреки че достъпът до тези теми е неравномерен. Участието на родителите и общността е минимално, въпреки че някои НПО подпомагат инициативи за популяризиране.

4.7 Политическа рамка

От гледна точка на политиката, България все още няма специална национална стратегия за ГГО или ОУР за възрастовата група 11–16 години. Въпреки това, съответните теми са частично засегнати в по-широките образователни политики. Законът за предучилищното и училищното образование (2016 г.) и Наредба № 13 от 2016 г. за гражданско, здравно, екологично и межкултурно образование подчертават развитието на ключови компетенции, включително гражданска ангажираност, межкултурно разбирателство и екологична отговорност. Те се подкрепят допълнително от всеобхватни политически рамки като Националната стратегия за учене през целия живот (2021–2030 г.), която подчертава устойчивостта и глобалното гражданство като приоритети за развитието на компетенции през целия живот, и Стратегията за образование и обучение (2021–2030 г.), която насърчава приобщаващо, равнопоставено и качествено образование, съобразено с европейските ценности. Образователните политики на България се позовават и на международни рамки като [UN Agenda 2030](#) и [EU Green Deal](#), подчертава значението на устойчивото развитие и глобалната отговорност в планирането на образованието.

4.8 Статус в училищата

Статутът на ГГО/ОР/ОУР в образователната система остава нисък. Тези теми често се възприемат от училищата като допълнителни, а не като основни приоритети, и понякога се третират като незадължителни или извънкласни. Ограничената институционална подкрепа, неравномерното обучение на учителите и учебната

програма, доминирана от специфични за предмета резултати (т.е. документите за учебната програма са традиционни по отношение на формулирането на дисциплинарни резултати от обучението, фокусирани върху съдържанието), допринасят за тази маргинализация. Ключовите пречки включват също така липса на време, подготовка на учителите и недостатъчни механизми за оценка. За да повиши профила и въздействието на ГОО/ОУР, Българската платформа за международно развитие (БПМР) се застъпва за по-ясни национални политики, предлага целенасочено обучение на учители и практически ресурси и насърчава цялостни подходи в училищата, които включват глобално образование и образование за устойчивост във всички аспекти на училищния живот. В крайна сметка интересът сред учениците и преподавателите нараства, особено чрез международни партньорства и извънкласни проекти, включително проекти, финансирани от EU DEAR, като проектът GET и Годишната национална конференция за глобално образование, която БПМР организира от 11 години.

БИБЛИОГРАФИЯ

Национален статистически институт (2025) Образование в Република България за учебната 2024/2025 година,

https://www.nsi.bg/en/file/28700/Education2024_en_DKG7QZM.pdf

Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning

<https://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&utm_source=chatgpt.com](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&utm_source=chatgpt.com)

OECD (2025), Education and Skills in Bulgaria, Reviews of National Policies for Education, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/ac0229da-en>.

Seigneur, M. and Udrescu, M. (2024). Bulgaria: Law banning 'LGBTQ+ propaganda' in schools provokes outrage, *Le Monde*, [Bulgaria: Law banning 'LGBTQ+ propaganda' in schools provokes outrage](#)

Sofia Globe (2024). Outrage as Bulgarian pro-Kremlin party targets teachers opposed to homophobic law, <https://sofiaglobe.com/2024/08/22/outrage-as-bulgarian-pro-kremlin-party-targets-teachers-opposed-to-homophobic-law/>

Tsankova, S., Angova, S., & Valchanov, I. (2025). Media Culture and Higher Education in Bulgaria: Integrating Media and Information Literacy Education in Social Sciences. *Postmodernism Problems*, 15(1), 25-39. <https://doi.org/10.46324/PMP2501025>

Vassileva, R (2021). Bulgaria's media jungle: the good, the bad and the ugly, *New Eastern Europe*, <https://neweasterneurope.eu/2021/09/21/bulgarias-media-jungle-the-good-the-bad-and-the-ugly/>

World Bank (2014) School Autonomy and Accountability, SABER Country Report, [World Bank Document](#)